

Poštnina plačana v gotovini.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

OPERA

1947-1948

D. Čuden
E. Karlovcova
I. Anžlovar
A. Gjunčevac
M. Poljančevac
S. Smrčkov
L. Korosec
S. Banovec
L. Kobal
S. Strunski
E. Langer
V. Zilberova
P. Ropnikova
S. Poličeva

Moravski delavci, žene, otroci in narod

Godi se v malem pristanišču blizu Dubrovnika v letu 1880

Narčni kostumov: M. Jarc

Marjan Kozina:
Ekvinokcij

Vsebina:

O Kozinovi operi »Ekvinokcij«

(S. Hubad in H. Leskovšek)

Marjan Kozina

Ob novi uprizoritvi »Ekvinokcija«

Vsebina opere

Zanimivosti

7

Premiera dne 7. januarja 1948

Marjan Kozina:

Ekvinokcij

Opera v štirih dejanjih po istoimenski drami Iva Vojnovića. — Prevedel
Smiljan Samec

Dirigent: S. Hubad k. g.

Režiser: dr. B. Gavella

Inscenator: rektor B. Jakac

Ivo, pristaniški mojster	D. Čuden
Jela, njegova mati	E. Karlovčeva
Frano, pomorski kapitan	I. Anžlovar
Anica, njegova hčerka	Z. Gjungenac
	M. Polajnarjeva
Niko, ameriški bogataš	S. Smerkolj
Slepi Vlaho	L. Korošec
Pavo, ribič	S. Banovec
Prvi delavec	L. Kobal
Drugi delavec	S. Strukelj
Tretji delavec	F. Langus
Prva žena	V. Ziherlova
Druga žena	P. Rupnikova
Tretja žena	Š. Poličeva

Mornarji, delavci, žene, otroci in narod

Godi se v malem pristanišču blizu Dubrovnika v letu 1860

Vodja zbora: J. Hanc

Načrti kostumov: M. Jarčeva

Asistent režiserja: H. Košak

Cena Gledališkega lista din 6.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča
v Ljubljani. Predstavnik: Janko Liška. Urednik: Smiljan Samec.
Tiskarna Slovenija. — Vsi v Ljubljani.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1947-48

OPERA

Štev. 7

S. Hubad in H. Leskovšek:

O KOZINOVI OPERI »EKVINOKCIJ«

Ej morje, sinje morje
ej morje, grenki kruh vsakdanji
in tale naša trda zemlja,
in tale goli kamen!

Ej mati, sestra draga,
mi jadramo v široki svet,
mar čaka nas življenje,
mar čaka grenka smrt?

Tako je zvenela pesem naših Dalmatincev v letih okoli 1860, v katerih se godi dejanje naše opere. Ti verzi, ki tvorijo obenem besedilo zborovske scene v začetku četrtega dejanja, vsebujejo v glavnem najznačilnejši problem tedanjega časa, ko je naše ljudstvo vsled pomanjkanja in trdega življenja v domovini začelo v trumah zapuščati svoje rodne kraje in si šlo iskat kruha v tujino. Dali so se preslepiti od tistih redkih primerov, ki so si znali tam zunaj nagrabiti bogastva, a pozabili so na tiste, ki so pri tem iskanju svoje sreče žalostno končali v tujini.

Vojnovičeva drama Ekvinokcij, na podlagi katere je napisan libreto naše opere, je iz te dobe prikazala majhen košček življenja, ki jasno kaže, kako najosnovnejši problemi vsake dobe bistveno učinkujejo na dejanja posameznikov.

V drami kot v operi si stojita nasproti dva človeka (Niko — Jela), oba zrasla iz istih razmer. Pogoji pa, v katerih sta živela, so preusmerili njuna značaja v popolnoma nasprotno smer. Jelo je izklesalo trpljenje na domači grudi, povečano z občutkom krivde in madeža pred svojim sinom, Nika pa je življenje v tujini izpridilo in napravilo iz njega človeka, ki si ni pomišljal hoditi preko trupel, kadar je šlo za njegovo korist.

Nad vsem dejanjem pa leži moreče vzdušje ekvinokcija, ne samo kot zunanji pojav besnečih prirodnih elementov, ampak tudi kot simbol notranjih bojov dveh razvrzanih duš.

Marjan Kozina

To osnovno nastrojenje nam podajo že začetni akordi prvega dejanja, ki so obenem glavna tema vse opere. V sebi nosijo vso napatost in težo, ki strahotno leži nad soparno pokrajino in njenimi prebivalci. V začetni sceni se nato izmenjava med seboj težka pesem delavcev z mehкими harmonijami ženskega zbora, orkester pa nam daje slutiti bližino morske obale (pizzicati godal, staccati pihal in valujoča tema basklarineta). Kot majhen scherzo učinkuje scena klepetulj, kateri sledi iskreno doživljanja pesem Iva o svoji materi:

»Mirno mi plove barčica,
na krmi sanja moja majčica,
tiha in mirna kot praznična večer...«

V mehkih harmonijah, ki jih nežno pobarva violinski solo se zrcali vsa velika ljubezen sina do svoje matere.

Pretrga jo prihod Nikovega broda. Medtem najdeta Anica in Ivo priložnost, da si v kratkih in iskrenih besedah razodeneta vse, kar ju teži. Ta duet je v svoji strjenosti eden najznačilnejših in najlepših odlomkov opere. Iz ozadja se zdajci začujejo klici slepega Vlaha, ki obkrožen od otrok in žensk pridrsa na oder ter nam v sceni z Jelo razodene svoja globoka spoznanja, ki so mu dana kot slepcu. V ta mirni spevni lento nenadoma udari vsiljiva in bahata tema Nika, ki je druga glavna tema vse opere. Njegov prihod prinese v to mirno vsakdanje življenje neki tuj ritem in nemir, ki zadobi svojo upravičenost, ko Jela spozna v prišlecu očeta svojega sina. Kot iz globine se spet pojavi grozeča tema ekvinokcija, ki se stopnjuje do fortissima in zaključí dejanje.

Drugo dejanje. Začetni vzpenjajoči se soli klarineta, oboe in fagota nakazujejo moreče vzdušje v Framovi hiši, kjer Anica zaprta vzdihuje v svoji ariji za Ivom. Pevsko je ta arija najzahtevnejši del opere. Srečanje očeta in hčere, ki sledi takoj za tem, nam jasno pokaže nezdrave družinske razmere v Franovi hiši, v katero stopi Amerikanec Niko z delavci, ki žele z njim v tujino. V naslednji sceni je karakteriziran Niko v vsej svoji sebičnosti in pokvarjenosti. Muzikalno sloni na močni temi mornarjev iz prvega dejanja, ki pa (tema) v odnosu do Nikovega značaja dobi popolnoma drug, skoraj omalovažujoč značaj. (Pizzicati godal.) V vsej svoji izprijenosti se pa razgali Niko v duetu z Anico, kjer z mirnim srcem prizna:

»Spodaj je svet nagomiljen,
ki hiti in ki vpije:
Vse za mene!

Jaz pa črn, z golimi prsi,
ki nad vsem tem kraljujem.
Ne veš še, kaj je gospodstvo!

Drago Čuden
v partiji pristaniškega mojstra
Iva v naši uprizoritvi l. 1946.

Foto: S. Zalokar.

Spremljava tega njegovega pripovedovanja je namenoma ostro ritmizirana, da podčrta brezdušnost in lahkotnost njegovega bivanja. Ob prihodu Jele se pojavi spet tema ekvinokcija, ki daje slutiti, da se dejanje ostro stopnjuje. Dejanje doseže svoj višek, ko Jela Niku pove, da je on oče njenega otroka. Po najhujših žalitvah, ki jih Niko zabrusi Jeli v obraz, ta ponosna in odločna odide. Vsa Nikova duševna razvrvanost pa dobi svoj odraz v muzikalnem koncu dejanja

Tretje dejanje začneja z glasbeno predigro, ki slika divjanje ekvinokcija v usodni noči, ko mati Jela razodene svojemu sinu, kdo je njegov oče. Muzikalno je dejanje zgrajeno iz tem ekvinokcija, prepletenih s pasažami pihal in godal, ki slikajo divjanje viharja. V tej noči prižene vihar v Jelino kočjo tudi Nika, ki v strahu za svoj brod išče pomoči pri Ivu. V Ivu ta hip dozori naklep, da ubije Nika, vendar pod težo spoznanja, da je to njegov oče, nameroma opusti. Muzikalno ima poseben značaj Jelina izpoved sinu, polna iskrene materinske ljubezni. Dejanje se zaključi spet s temo ekvinokcija.

Četrto dejn je. Iz daljave se čuje pesem izseljencev, ki se pripravljajo na odhod od doma. Ta zbor je poln trpkosti in izmučenosti ljudi, ki trpe na tej »trdi zemlji in na tem golem kamnu«. V glasnem pogledu je dobro zadeto občutje pred odhodom izse-

Zlata Gjungenac
poje partijo Anice

ljencev, ki se zbirajo pred cerkvijo. Ob enakomernem oddaljenem petju zbora poteka razgovor. Tudi Ivo in Jela se poslavljata. Dogajanje ima svoj zadnji zaplet v prizoru, ko Niko spozna svojega sina. Duet med Anico in Ivom, ki sledi temu prizoru je sicer epizoda, je pa muzikalno izredno doživljen. Jelina odločitev, da osreči oba mlada človeka s tem, da ju spravi in jima omogoči skupen odhod v novo življenje, je obdelana v majhni sceni. Vso težo dramatskega dogajanja nosi zadnje srečanje Nika z Jelo, ki se zanj tragično konča. Glasba v tej kakor tudi v vseh drugih dramatskih razgibanih scenah učinkovito podpira dogajanje. Zadnja scena, ki naj predstavlja nekako ljudsko sodišče in obenem strogo obsodbo za Jelo, je prav za prav dramski višek celotne opere. Posebej je omeniti Jelino izpoved, v kateri je dodeljena vsa moč izraza pevskega glasu, ki ga diskretno podpirajo godala in kratke muzikalne fraze zbora. Iz ladje, ki je že zaplula na široko morje, zazveni poslednji pozdrav Iva svoji materi, ki se pod težo svojega zločina ob misli nanj zgrudi mrtva. Poslednjič zazveni v orkestru tema ekvinokcija. to pot v svetlem duru ter zaključí opero.

V operi ima važno vlogo tudi proza, ki včasih na odločilnih mestih poseže v dramatsko dogajanje. Vsled tega pa zahteva tako delo precej drugačnega načina dela, kot ga je sicer vajen operni ansambel. Spojitev igralskega in pevskega elementa mora biti tako naravna, da učinkuje kolikor mogoče neprisiljeno.

Elza Karlovčeva
poje partijo Jele

MARJAN KOZINA

Komponist Marjan Kozina je v Ljubljani razmeroma malo znan. Po rodu je Dolenjec, doma iz Novega mesta (rojen leta 1907.). Po končani gimnaziji je študiral nekaj semestrov filozofijo istočasno pa na ljubljanskem konservatoriju klavir, violino pa pri prof. Šlajsu. Iz Ljubljane se je podal na Dunaj, kjer je svoje študije nadaljeval na tamkajšnji Glasbeni akademiji pri Josefu Marxu. Z Dunaja ga je povedla pot v Prago, kjer je svoj študij dokončal na mojstrski šoli pri Jos. Suku, dirigiranje pa pri sovjetskem dirigentu Nikolaju Malkóju.

Po doseženi diplomi je bil v Mariboru pet let ravnatelj Glasbene Maticе, kjer je vodil šolo, zbor in orkester, obenem pa prirejal stalne simfonične koncerte. Iz Maribora je odšel v Beograd za profesorja na Glasbeno akademijo, kjer je bil tudi po osvoboditvi. Vmes se je v vojnem času vrnil v Slovenijo, kjer je kot partizan dve leti sodeloval v naši narodno osvobodilni borbi.

Kot komponist je Marjan Kozina napisal predvsem kantato »Lepa Vida«, suito za orkester, več pesmi za glas in orkester (na pr. Balado o Petrici Kerempuhu), mnogo solističnih ter zborovskih pesmi in klavirskih skladb. Kot partizan je napisal mnogo partizanskih samospevov, koračnic in zborov, ki so se med borci zelo razširili in priljubili. Opero »Ekvinokcij« je napisal med vojno

Milica Polajnarjeva
alternira v partiji Anice

pred svojim odhodom med partizane, in sicer na libreto, prirejen po istoimenski drami I. Vojnovića.

Do danes je napisal:

1. Malo klavirsko božično suito;
2. Dva zbor a na Župančičev tekst (1931) »Oblaki« in »Žabe«;
3. Sonato za violino in klavir (1931);
4. Godalni kvartet (1930);
5. Suito za vel. orkester (1932);
6. Scensko muziko za primorsko revijo (1933);
7. Scensko muziko za Delakovo predelavo Rokovnjači (1933);
8. Opereto Majda (1934);
9. Lepo Vido, kantato za zbor a capella in tri soliste (1938);
10. Scensko muziko za beograjsko uprizoritev »Pesem s ceste«;
11. Balada Petrice Kerempuha za bas solo in orkester (1939);
12. Tri Kosovelove pesmi za sopran s klavirjem (1939);
13. »Ciganin fali svoga konja« na Zmajev tekst za bas in klavir (1940);
14. Kitajske miniature za sopran s komornim orkestrom (1940);
15. Opero »Ekvinokcij« (1940—42);
16. Malo otroško klavirsko suito (1941);
17. Divertimento za klavir (1941);
18. Štiri lahke skladbice za violino s klavirjem (1943);
19. V partizanih okrog 50 zborov, maršev za voj. godbo, otroških zborčkov, scensko muziko, solospesve itd. (1943—45);

E. Karlovčeva in S. Smerkolj
v uprizoritvi »Ekvinokcija«
v l. 1946.

Foto: S. Zalokar

OB NOVI UPRIZORITVI »EKVINOKCIJA«

O priliki prve izvedbe »Ekvinokcija« pred poldrugim letom ljubljanski operi sem napisal nekaj besed o tem, kako je opera nastala, kako so njeno rojstvo spremljale tragične in herojske okoliščine časa, ki ga je tista leta preživel naš narod. Naj torej danes ob novi uprizoritvi napišem še nekaj besed o drugih momentih.

Ljubljansko gledališče je z novo uprizoritvijo »Ekvinokcija« dvomno naredilo veliko uslugo ne le meni, temveč tudi poslušalstvu. Za operno občinstvo, ki je pred poldrugim letom že slišalo opero prvi uprizoritvi, je gotovo nenavadno zanimivo, da bo v razmeroma kratkem času imelo priliko slišati isto delo v drugi interpretaciji z novo režijo, inscenacijo in deloma novo zasedbo. Še mnogo dragocenejši pa je vse to za avtorja. Do svoje prve izvedbe je opera v kompozicijski predstavi še nekam, rekel bi, fiktivna, samo v obrisih. Šele prvo uprizoritvijo dobi konkretne oblike, skopi obrisi zadobe barvno življenje. Na mnogih mestih si razočaran, na drugih pa, nasprotno, veselo presenečen, zakaj konkretna slika, dramski izraz, psihološka impresivnost itd. posameznih prizorov, vse to je na gledališkem odru

Ivo Anžlovar
v vlogi kapitana Frana.

Foto: S. Zalokar

dostikrat dokaj različno od nežive, teoretske predstave. Koliko je tu novih impulzov, kako odlična šola za komponista!

Vse to pa se še bogato stopnjuje, če imaš kot avtor srečo, da vidiš svoje delo v novi režijski in scenični zamisli. Ista je glasba, isti izvajalski aparat, pa vendar zaživi v delu nekaj novega: isto odrsko dogajanje je pogledano z drugimi očmi in drugače zajeto! Za avtorja v takem primeru ni važno, da bi iskal, kaj je »boljše«, »bolj operno« ali »bolj sodobno« ali karkoli temu podobnega. Ne, nova uprizoritev je kakor življenje: vedno isto, a vendar drugačno, za vsakogar novo. Zato sem v enaki meri hvaležen i lanskim i letošnjim izvajalcem za njih delo, ki za moje nadaljnje delo pomeni izredno mnogo.

* * *

Govori se o krizi opere kot oblike. Jaz v to krizo ne verjamem. Z isto upravičenostjo bi lahko govorili o krizi simfonije: sodobna Šostakovičeva ali Honnegerjeva simfonija je bistveno drugačna od Mozartove ali Čajkovskega, dobila je novo, današnjemu čustvovanju in razumevanju glasbe ustrezajoče lice. Zato pa je še vedno simfonija.

Natanko isto velja tudi za opero: po mojem prepričanju opera kot oblika ni niti zastarela niti nesodobna, zato ne more biti v krizi. Pač pa je, verjetno, mnogo težje najti v operni tvorbi sodoben in

realnemu življenju ustrežajoč stil oblikovanja, kot pa na pr. v simfonični glasbi. Dokaz za to vidim v dejstvu, da je nastalo po drugi vojni zelo malo res kvalitetnih opernih del, ki bi se v glasbenem svetu uveljavila (poleg Prokofjeve opere »Vojna in mir« in Britenove »Peter Grimes« bi težko našel še kaj enako vrednega v svetovni literaturi), pa tudi med obema vojnama je bila operna produkcija razmeroma šibka, in zelo malo del je pokazalo življenjsko sposobnost. Vzrok pa nikakor ni v krizi opere, temveč v začasnem zastoju opernega ustvarjanja.

Za današnjega komponista je izredno težko, pisati opero, ko se je pa življenje v poslednjih tridesetih letih tako korenito izpremenilo: danes živimo, čustvujemo drugače kot pred tridesetimi leti, danes imamo druge poglede, druge cilje, nov način doživljanja in drugačno miselnost ter nazore.

Razumljivo je in drugače biti ne more, da v nekem oziru operna stvaritev, ki je za njo nujen neki časovni razmak od dogajanja, težko sledi razvoju. Za to treba časa, ustalitve. V tem momentu, se mi zdi, moramo iskati edini razlog za začasni zastoj v operni tvornosti, pa še daleč nobene »krize«! In zelo verjetno se bo operna stvaritev v bodočnosti, morda kmalu bogato razmahnila, ko bodo izpolnjeni za to vsi pogoji in ko se bo mogla verneje nasloniti na stvarnost. To je danes uspelo edino sovjetskemu komponistom, ki so v zadnjem času širokopotezno in sveže zaorali brazde in napisali celo vrsto novih oper, obravnavajoč teme iz Domovinske vojne in sodobne stvarnosti. Njihov napor in polet bosta nedvomno tudi pot naše operne tvorbe oplemenitila.

* * *

Vojnovičev »Ekvinokcij« je vsekakor med našimi najmočnejšimi dramskimi deli, poleg tega pa za komponista še nenavadno privlačen: doslej je bil že petim skladateljem za operno snov, trije drugi pa so za dramo napisali odrsko glasbo (zlasti »Intermezzo«). Vsa zgodba je zgrajena na dveh značilnih momentih, na problemu izseljencev in na mračnem, ekvinokcijonalnem viharju, ki s svojo težino v naravi in ljudeh daje dejanju osnovni ton. Ljubezen, ki je v neštetih varijacijah in zapletljajih skoraj edina snov velike večine drugih oper, je tu le stranskega pomena.

Skopa kraška zemlja ni mogla rediti svojih otrok. Trumoma so odhajali preko morja, da prigarajo sebi bedno eksistenco ter zgodnji grob, svojim izkoriščevalcem pa bogastvo. Le redki, dovolj brezobzirni in brezvestni so se dokopali do krvavega zlata.

L. Korošec
kot slepi Vlaho

Foto: S. Zalokar

V ospredju Vojnovičeve drame je usoda dveh ljudi, ki sta se rodila v istih pogojih, a ju je življenje različno izoblikovalo: Nika in Jelo. Niko je cinično zavrgel Jelo in svojega otroka, odšel v Ameriko in si s tem — eden od redkih — nagradil veliko imetje. Pri tem je brezobzirno izžemal tudi lastne rojake, ki so se mučili in umirali po njegovih rudnikih. Po dolгих letih se vrne domov, brutalen, ciničen bahač. Porogljivo odbije trpino Jelo, svojo nekdanjo ljubico, ki živi in trpi samo za svojega sina. Ob vrhuncu konflikta, ki se mora tragično končati, pribuči silni ekvinokcij, in prav ta paralela med viharjem v naravi in razpletom dejanja vzbuja posebno, silno dramatiko vse drame.

Pri pisanju libreta, ki se v mnogočem razlikuje od drame Iva Vojnovića, sem težil predvsem za tem, da bi podal socialni položaj revnega dalmatinskega kraja, njegovih prebivalcev in v ta okvir vkomponirano zgodbo čim verneje in današnjemu človeku ter življenju razumljivo ter blizu.

Ob koncu bi rad izrekel svojo najtoplejšo zahvalo vsem ustvarjalcem in izvajalcem za njihov požrtvovalni trud ob novi izvedbi mojega dela!

Marjan Kozina.

»EKVINOKCIJ«

Vsebina :

Dejanje se godi okoli leta 1860, v majhnem pristanišču blizu Dubrovnika. Anica, hči bivšega kapitana Frana, skriva pred očetom svojo ljubezen do siromašnega ladjedelca Iva. Njen oče je lakomne in tiranske naravi, zato dekle v njegovi hiši hudo trpi. Tedaj se vrne iz Amerike bogati kapitanov znanec Niko, kateremu sklene Frano prodati svojo hčer za ženo. V mračnem razpoloženju Ivove duše, ki ga še stopnjuje bližajoči se vihar ni ekvinokcij, vstajajo slutnje grozeče nevarnosti. Ivova mati Jela je skromna ženica, ki se je vse življenje pehala, da bi sina vzredila, in Ivo, ki očeta nikoli ni poznal, ji je zato srčno hvaležen. Ob hrupnem prihodu Amerikanca pa se tudi doslej mirna Jela strese. Jela spozna v njem tatu svoje mladostne sreče in se prestrašena umakne. Ivo povedo, da kapitan Frano predstavlja Amerikanca kot svojega zeta. V jezi zagradi za sekuro, ki mu jo pa mati odločno izvije iz rok. Zakaj se je le Jela toliko razburila?

Drugo dejanje se godi v Franovi hiši. Anica je obupana zaradi usode, ki jo čaka. Očetu prizna, da ljubi Iva in ga roti, naj je ne sili v zakon z Nikom. Frano jo sirovo pahne po tleh in hoče vsekakor uveljaviti svojo voljo. Ko vstopi Niko, je Frano na obe strani sladak, da bi pregovoril hčer in pridobil zeta. Končno pusti Nika z Anico na samem. Anica se Niku strahoma izmika, dokler je ne reši vstopivša Jela. Niko Jele ne pozna več. Ko mu pa prikljče v spomin mladost, spozna v zgarani ženi svoje nekdane deklo, ki jo je prevaral in odšel v Ameriko. Jela zahteva od njega poroko, a on jo zasmehljivo zavrne, češ da bo vendar rajši vzel mlado Anico. Jela ga roti, naj vsaj vrne pošteno ime svojemu sinu, a Niko se tudi sedaj ne vda. Kaj ga to briga, če je imela in s kom je imela otroka. Jela spozna vso brezdanjo podlost tega človeka in mu zagrozi: »Čuvaj se me, Nikola Marinovič! Tvoje življenje je v roki božji in v moji!«

V tretjem dejanju divja ekvinokcijalni vihar. Ivo je sam doma. Sredi viharja stopi v hišo Jela. Ivo začuti, da mu mati nekaj skriva. Ali ni upanja, da bo Anica kdaj njegova? Ne Ivo vzkipi in bi najrajši zdrobil svojega tekmeča. V tem se začuje glas od zunaj. Vstopi Niko, ki pride prosit Iva, naj bi mu pomagal rešiti brod v viharju. Ivo vidi, da je Niko sam, zato brž dozori v njem sklep. Pošlje Nika naprej, sam pa vzame orodje in sekuro, da bi šel za

njim. Tedaj ga ustavi mati, ki je spregledala sinovo namero. Ker ga drugače ne more pregovoriti, mu razodene svojo življenjsko zgodbo in prizna, da je on sam Nikov sin. Skrušeni Ivo jo vpraša: »Zakaj si mi vse to povedala?« — »Hotel si ubiti očeta!«

V četrtem dejanju se odpravljajo izseljenci, ki jih je nabral brezvestni Niko, na pot v Ameriko. Z njimi hoče tudi Ivo z materjo. Anica, ki je prisiljena vzeti Nika, se pride obupana poslovit. Ko vstopi Ivo še v cerkev, spozna Anica, kaj bi ji bila večna ločitev od njega, in se odloči, pobegniti z njim. Jela ji da svoj vozni listek in jo pošlje za njim. Niko pride iskat Anico in se posmehljivo nasmehe Jeli, češ, kdaj se bodo izpolnile njene grožnje? Jela mu pokaže svoje maščevanje: Anico na ladji v Ivovem objemu. Razjarjeni Niko zagrozi, da bo dal Iva v prvem pristanišču aretirati. Kljub temu, da ga Jela roti, naj prizanese svojemu sinu, se Niko ne da omehčati. »Je to tvoja zadnja beseda?« »Zadnja!« »In moja tudi!« sklene Jela, izdere nagrobni križ in ubije z njim Nika. Frano najde mrtveca in začne pobesnelo zvoniti, da se zbero ljudje. Pred njimi obtoži Jelo umora, zahtevajoč, naj jo kamenjajo. Jela se izpove ljudstvu, kako je postala ubijalka. Slepí Vlaho zaključi, da je podleža pravično kaznovala. Ko pa jo vpraša, ali bi mogla s taistimi rokami še kdaj objeti svojega sina, zmaje Jela z glavo: »Ne.« — »Tvoja beseda — tvoja sodba!« sklene Vlaho. Z ladje se oglasi poslednji Ivov pozdrav materi, Jela stopi nekaj korakov za njim — in se zgrudi mrtva.

ZANIMIVOSTI

Štirideset let bolgarske opere. L. 1907. so bili postavljeni v Sofiji prvi temelji za Narodno gledališče. Od prilike te obletnice je sofijsko Narodno gledališče izdalo publikacijo »Štirideset let bolgarske opere«, v kateri je prikazan splošni razvoj bolgarskega opernega življenja in Narodnega gledališča. Sezono 1947/48 so proglasili za jubilejno sezono, v kateri bo več opernih pevcev slavilo petindvajsetletnico svojega umetniškega delovanja. Glavna proslava pa bo ob priliki uprizoritve bolgarske opere »Momčil« Ljubomira Pipkova v režiji M. Hadžimiševa. Premiera te opere bo v teku tega meseca.

Ob tridesetletnici Sovjetske Zveze je praški Narodni divadlo uprizoril Musorgskega opero »Hovanščina«, ki so jo na tem odru prvič uprizorili.

Makedonska narodna opera v **Skoplju** je v letošnji sezoni uprizorila Mascagnijevo »Cavallerio rusticano«, v mesecu januarju pa bo uprizorila Lomcavallovo »Glumatec«, ki jih bo kot gost zrežiral režiser ljubljanske opere **Hinko Leskovšek**.

Sarajevska opera je v novi sezoni uprizorila Gotovčevega »Era z onega sveta«.

Reška opera je letos uprizorila Verdijevo »Traviato« in Rossinijevega »Seviljskega brivca«.

Verdijevo »Traviato« je uprizorila tudi novoorganizirana opera v **Novem Sadu**.

Splitska opera je v novi sezoni uprizorila Hatzejevo opero »Adel in Mara«.

Balet sovjetskega skladatelja B. V. Asafjeva, Balčisarajski »vodomot«, je z uspehom uprizorila zagrebska opera v koreografiji **Ane Roje** in **Oskarja Harmosa**. Dekoracije in kostume je zasnoval **Vladimir Žedrinski**, dirigiral pa je **Benislav Klobučar**.

Direktor zagrebske opere Milan Sachs je pred nedavnim gostoval z velikim uspehom v bratski Čehoslovaški. V veliki Smetanovi dvorani v Pragi je dirigiral koncert Beethovnovih skladb (»Egmont«, Violinski koncert v D-duru in »Sedmo simfonijo«); v Narodnem gledališču v Brnu pa Šostakovičevo »Prvo simfonijo«, Dvořakov »Koncert za violino« in Beethovno »Sedmo simfonijo«.

Hačaturjanov koncert za čelo in orkester bo v mesecu novembru izvajala londonska filharmonija pod vodstvom **Eduarda van Beinuma**. Solist bo **Milos Sádlo**, ki je lansko leto gostoval tudi v Sovjetski zvezi.

Švedski komponist Natanael Berg je napisal novo opero »Genovefa«, ki jo bo v kratkem uprizorila štokholmska opera.

Čajkovskega »Evgenija Onjegnina« bo letos uprizorila opera v **Kopenhaɡenu**.

Angleški komponist James Britten, čigar opero »Peter Grimes« mnogo uprizarjajo na zapadu, je napisal novo opero »The Rape of Lucretia«.

V poročilu o nastopu plesnih grup na Mladinskem festivalu v Pragi piše londonska glashena revija »Tempo« s priznanjem o nastopu jugoslovanske skupine »moreška« z otoka Korčula, o kateri pravi, da je bil njen ples z navdušenjem pozdravljen.